

Από την Υποκρισία στην Αλήθεια της Νηστείας

/ Γενικά Θέματα

Στης σιωπής το βασίλειο, ένα ερώτημα υψώνεται σαν λυγμός από τα έγκατα της ψυχής μας, ηχώ από την Κυριακή της Τυρινής. Καθώς η Εκκλησία ετοιμάζει το πνευματικό ταξίδι της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, ποια η ουσία της αληθινής πνευματικής ζωής; Πώς να γκρεμίσουμε τα τείχη της υποκρισίας, τα δεσμά επιφανειακών θρησκευτικών τύπων; Πώς να υπερβούμε την τυπικότητα; Από ποια χαραμάδα θα εισχωρήσει η χάρις του Θεού; Σκοτεινές μορφές παθών περιφέρονται στην έρημο της καρδιάς μας, που αιμορραγεί.

- Του Επισκόπου Μελιτηνής Μαξίμου Παφίλη

Και η νηστεία, που η Κυριακή της Τυροφάγου μας υπενθυμίζει; Είναι η στέρηση της τροφής αυτοσκοπός, ή μέσο για κάτι ανώτερο; Μήπως γίνεται θέατρο σκιών, θρίαμβος αυταρέσκειας και επίδειξης; Μήπως μια ακόμα μάσκα πνευματικής γύμνιας; Ερωτήματα σαν αγκάθια τρυπούν τη συνείδηση στο κατώφλι της Τεσσαρακοστής, στο ταξίδι που ξεκινά με τη συγχώρεση, κεντρικό θέμα αυτής της Κυριακής, και οδηγεί, αν είμαστε άξιοι, στην Ανάσταση.

Οι λόγοι του Χριστού - «ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 20), πέφτουν σαν κεραυνοί στο αχαρτογράφητο τοπίο της καρδιάς μας. Είναι σταγόνες αλήθειας που διαπερνούν τα στρώματα της ψευδαίσθησης, αποκαλύπτοντας την οδυνηρή γύμνια του είναι μας. Πώς να υπερβούμε τα τείχη της τυπολατρίας, όταν αυτά έχουν χτιστεί με τις πέτρες της συνήθειας και το κονίαμα του φόβου;

Η αυθεντική νηστεία δεν είναι απλώς αποχή από τροφή, αλλά μια βαθιά κατάδυση στα άδυτα της ψυχής, εκεί όπου φωλιάζουν οι αρχέγονες σκιές των παθών. Είναι μια εσωτερική έξοδος από τη γη της δουλείας των αισθήσεων, μια πορεία στην έρημο της απογύμνωσης, όπου η ψυχή συναντά την ίδια της την αλήθεια. Πόσο συχνά, όμως, η νηστεία μεταμφιέζεται σε θέατρο ευσέβειας, όπου το εγώ ανεβαίνει στη σκηνή της ματαιοδοξίας με το προσωπείο της αυτάρκειας!

«Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ» (Ματθ. 6, 16), ψιθυρίζει η φωνή της Αλήθειας στο αυτί της συνείδησης. Υπάρχει μια λεπτή γραμμή ανάμεσα στην άσκηση και την επίδειξη, ένα αόρατο νήμα που χωρίζει την αυθεντική μεταμόρφωση από το θέατρο της πνευματικότητας. Όταν η νηστεία αποστειρώνεται από το άρωμα της ταπείνωσης, μετατρέπεται σε τροφή για το πεινασμένο θηρίο της υπερηφάνειας - αυτού του φιδιού που περιελίσσεται γύρω από την καρδιά, πνίγοντας κάθε ψίθυρο αληθινής αγάπης.

Η πραγματική νηστεία είναι μια μυστική περιδίνηση προς τα μέσα, ένα ταξίδι στα σπλάχνα μας. Όπως η θάλασσα αποτραβιέται για να αποκαλύψει τους κρυμμένους θησαυρούς του βυθού, έτσι και η νηστεία απογυμνώνει την ψυχή από τα στρώματα των προσκολλήσεων, αφήνοντας να αναδυθεί η αυθεντική της ουσία. Ο Άγιος Νείλος ο Ασκητής μας καλεί να εγκαταλείψουμε την επιφάνεια και να βυθιστούμε στο μυστηριακό βάθος της πνευματικής άσκησης, εκεί όπου η απουσία τροφής γίνεται παρουσία Πνεύματος: «Ποτὶ δὲ μὴ πρὸς ἔβξαν ἐπτοῆσθαι συμβουλευούσιν· “Ὅταν νηστεύητε, φάσκοντες, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες”».[1]

Η αληθινή νηστεία είναι μια πράξη αγάπης, ένα δώρο προς τον εαυτό και τον κόσμο, μια ανάσα ελευθερίας από την τυραννία των παθών. Δεν περιορίζεται στα εδέσματα που αποφεύγουμε, αλλά επεκτείνεται στα λόγια που δεν προφέρουμε, στις σκέψεις που απελευθερώνουμε, στην οργή που αφήνουμε να διαλυθεί σαν ομίχλη στο φως της συγχώρεσης. Είναι μια πορεία από το φαίνεσθαι στο είναι, από το προσωπείο στο πρόσωπο, από την επιφάνεια στο βάθος όπου καθρεφτίζεται το αιώνιο.

Είναι οδοιπορία προς την ελευθερία, ρήξη με τα δεσμά που μας καθηλώνουν στα επίγεια. Σαν ηχώ θραυσμένου κρυστάλλου η αυθεντική νηστεία, κραυγή της ψυχής που διψά για το υπερβατικό, άρνηση συμβιβασμού με την πνευματική μετριότητα. Είναι, εν τέλει, πράξη αγάπης προς τον Θεό, προσφορά που δεν αποσκοπεί στην εξαγορά της εύνοιάς Του, αλλά αναβλύζει ως έκφραση ευγνωμοσύνης για το δώρο της ζωής. Διότι η ψυχή που απελευθερώνεται από τα δεσμά της ύλης, αναδύεται, σαν αετός, στα ουράνια ύψη, γευόμενη τη γλυκύτητα της θείας παρουσίας.

Και ο νους, κρυστάλλινος καθρέφτης στην άβυσσο του αγνώστου, αντανακλά τις αόρατες διαστάσεις της ψυχής, αναζητώντας την αντήχηση της αλήθειας μέσα στη σιωπή. Είναι η στιγμή του μεγάλου μυστηρίου, η ώρα που η καρδιά μας αγγίζει τα όρια του ανείπωτου, συναντώντας το άγγιγμα του Κυρίου. Είναι η στιγμή που η νηστεία, από απλή άσκηση, μεταμορφώνεται σε ιερό προσκύνημα, όπου το πεπερασμένο συναντά το αιώνιο, και το φθαρτό γεύεται την αθανασία.

Μα η νηστεία, από μόνη της, δεν επαρκεί. Η πνευματική ζωή δεν αποτελεί μονοδιάστατη πρακτική, αλλά πολυσύνθετη αρμονία αρετών, όπου η συγχώρεση διαδραματίζει τον πιο οδυνηρό, τον πιο απελευθερωτικό ρόλο. «Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος» (Ματθ. 6, 14). Αυτή η φράση, σαν αρχέγονος βράχος, υψώνεται στην καρδιά της χριστιανικής διδασκαλίας. Η συγχώρεση δεν συνιστά απλή ηθική επιταγή, αλλά την ίδια την πύλη προς τη Βασιλεία των Ουρανών. Είναι το γεφύρωμα που ενώνει τον άνθρωπο με τον άπειρο Θεό.

Πώς μπορούμε να προσδοκούμε θεϊκή ευσπλαχνία, όταν η καρδιά μας παραμένει έγκλειστη στα στενά όρια της μνησικακίας; Πώς τολμούμε να αιτούμαστε άφεση αμαρτιών, ενώ αρνούμαστε στους αδελφούς μας την απελευθέρωση από το βάρος των δικών τους πταισμάτων; Σαν λεπίδα αμφίστομη η μνησικακία. Η άρνηση της συγχώρεσης αποτελεί μορφή πνευματικής αυτοκαταστροφής, φυλακή που οικοδομούμε με τα ίδια μας τα χέρια. Κάθε πικρία, κάθε εμπάθεια, κάθε κακία που καλλιεργούμε, γίνεται και ένα λιθάρι στο τείχος που μας χωρίζει από τον Θεό και τους συνανθρώπους μας.

Ο Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, ερμηνεύοντας την ευαγγελική περικοπή της Κυριακής της Τυρινής, επισημαίνει πως η συγχώρεση δεν αποτελεί απλώς έκφραση καλοπροαίρετης διάθεσης, αλλά συνδέεται άρρηκτα με την προσωπική μας σωτηρία. Εξηγεί ότι ο Θεός, ως Βασιλεύς, συναίρει λόγον με τους δούλους Του, απαιτώντας, τρόπον τινά, λογοδοσία για τις οφειλές μας. Και ενώ φαινομενικά αναφέρεται στον Πατέρα, στην πραγματικότητα, όπως ο Παλαμάς διασαφηνίζει, η ενιαία βασιλεία Πατρός, Υιού και Αγίου Πνεύματος καθιστά αυτή την αναφορά αλληγορική (“Εἷς μὲν γὰρ ὁ θρόνος, καὶ μία ἡ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρός”).[2] Ωστόσο, η ικανότητά μας να συγχωρούμε καθρεφτίζει τη δεκτικότητά μας στην θεία χάρη και συγχώρεση. Δεν πρόκειται για απλή συναλλαγή, αλλά για πνευματική αναγκαιότητα. Εάν διατηρούμε εντός μας το δηλητήριο της μνησικακίας, κλείνουμε την πύλη στη θεία ευσπλαχνία.

Η συγχώρεση, ως ιαματικό έλαιο, επουλώνει τις πληγές της ψυχής, απελευθερώνοντάς την από το φορτίο του παρελθόντος. Διανοίγει την οδό προς την αληθινή συμφιλίωση, όχι μόνο με τους άλλους, αλλά και με τον ίδιο μας τον εαυτό. Αποτελεί πράξη λύτρωσης, υπέρβαση του εγωισμού, κατάδυση στην άβυσσο της αγάπης. Και μέσα από αυτή την άβυσσο, αναδύεται, ως φως διαπερνώντας το σκότος, η αληθινή πνευματική ελευθερία. Η ελευθερία να αγαπάς, να ελπίζεις, να υπάρχουν εν Χριστώ.

Ποιος, όμως, είναι ο αληθινός θησαυρός, αυτός που δεν φθείρεται από τη σκουριά, δεν αλλοιώνεται, δεν κλέπεται; «Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ» (Ματθ. 6, 19-20). Η απόκριση ηχεί μέσα στους αιώνες, ως κάλεσμα από μια υπερβατική διάσταση. Ο αληθινός θησαυρός δεν εδράζεται στα εφήμερα αποκτήματα, στην παροδική δόξα, στην υλική ευημερία. Αυτά, ως άνθη φθινοπωρινά, χάνουν ταχέως τη λαμπρότητά τους, αφήνοντας πίσω τους μόνο κενότητα και πικρία.

Ο αληθινός θησαυρός εγκατοικεί στα άδυτα της καρδιάς, στην καλλιέργεια των αρετών, στην άσκηση της αγάπης, στην αναζήτηση της αλήθειας. Είναι η εσωτερική γαλήνη που πηγάζει από τη συμφιλίωση με τον Θεό, η χαρά που γεννιέται από την ανιδιοτελή προσφορά, η σοφία που αποκτάται μέσα από την ταπείνωση και τη μετάνοια. Είναι, με άλλα λόγια, η Βασιλεία των Ουρανών, που δεν έρχεται με εξωτερικά τεκμήρια, αλλά θεμελιώνεται εντός μας, ως σπόρος που βλαστάνει και καρποφορεί στη σιωπή της ψυχής.

Στο έργο του “The Gospel Awakening”, ο D. L. Moody φωτίζει το μυστήριο της ανθρώπινης καρδιάς και τον προορισμό της. Μέσα από τα λόγια του αναδύεται μια βαθιά αλήθεια «Και ο λόγος που έχουμε τόσους πολλούς ανθρώπους

προσηλωμένους στα εγκόσμια, και τόσο λίγους με νου στραμμένο στα ουράνια είναι επειδή οι πολλοί έχουν ολόκληρη την καρδιά τους προσκολλημένη στις γήινες απολαύσεις και αντικείμενα, ενώ οι λίγοι έχουν τους θησαυρούς τους εναποτεθειμένους στον ουρανό.» (Αγγλ. And the reason we have so many earthly-minded people, and so few people of heavenly minds is, because the many have their whole hearts set upon earthly pleasures and objects, and the few have their treasures laid up in heaven).[3]

Σε αυτό το απόσταγμα σοφίας αποκαλύπτεται η μυστική γεωγραφία της ανθρώπινης ψυχής. Η καρδιά, αυτή η αόρατη πυξίδα, έλκεται με αδιόρατη δύναμη προς το κέντρο βάρους των θησαυρών μας. Δεν είναι απλή προτίμηση, αλλά μια βαθιά οντολογική σχέση που ορίζει την πνευματική μας τροχιά.

Ο Moody σκιαγραφεί μια διχοτόμηση που διατρέχει τον ιστό της ανθρωπότητας: από τη μία οι πολλοί, βυθισμένοι στον ωκεανό των εφήμερων απολαύσεων, από την άλλη οι λίγοι, που με βλέμμα υψωμένο αναζητούν τα άστρα της αιωνιότητας. Η προσκόλληση στα υλικά είναι σαν άγκυρα που βυθίζει την ψυχή στη λάσπη της φθοράς, ενώ η στροφή προς τα ουράνια είναι φτερούγισμα που την απελευθερώνει προς το άπειρο.

Η επιλογή του θησαυρού μας δεν είναι απλώς ζήτημα προτίμησης, αλλά η πυξίδα που ορίζει την πορεία της ψυχής μας στο σύμπαν του πνεύματος – μια απόφαση που μας μεταμορφώνει σιωπηλά και αδιόρατα.

Ψηλαφώντας τον ουρανό με χέρια από πηλό, αναζητούμε θησαυρούς αιωνιότητας. Ο δρόμος προς τα άστρα ανηφορίζει σε μονοπάτια σιωπής, εκεί όπου η ψυχή συναντά το φως που την καλεί. Ποτάμια προσευχής διατρέχουν τα εσωτερικά τοπία της καρδιάς, ενώ ο θείος λόγος γίνεται ψωμί για τον πεινασμένο οδοιπόρο. Όμορφα ανθίζει η αρετή σε κήπους αγάπης, όταν τα χέρια μας γίνονται φτερά αγγέλων για τον διπλανό. Γινόμαστε θάλασσα ταπεινή που αντανακλά τ' αστέρια, συμπόνια που αγκαλιάζει τις πληγές του κόσμου, δικαιοσύνη που ανασαίνει στο ρυθμό της αλήθειας. Αυτός ο θησαυρός δεν είναι κιβώτιο σφραγισμένο, αλλά ορίζοντας διαρκώς μετατοπιζόμενος, προσκύνημα χωρίς τέλος, αένας χορός με τον άνεμο του Πνεύματος. Η ζωή, αυτή η αιώνια θαλασσοταραχή, μας παρασύρει σε βάθη μυστηρίου, όπου οι κρυμμένες μαργαριταρένιες αλήθειες περιμένουν τον τολμηρό δύτη της ψυχής.

Και στο τέλος, όταν το φέγγος της ύπαρξής μας αμυδρώνει και το σκότος απλώνεται, τι θα απομείνει; Τι θα φωτίζει τη διαδρομή της ψυχής στο μεγάλο ταξίδι της; Όχι οι διακρίσεις και οι περιουσίες, αλλά οι αστερισμοί της αγάπης που χάραξε η ζωή μας στο στερέωμα της αιωνιότητας. Όπου ο θησαυρός σου, εκεί και

η καρδιά σου. Ποιος τολμά να αντικρύσει αυτό το κάτοπτρο της αλήθειας;

Φωτογραφία: Εικόνα του Χριστού Παντοκράτορα (λεπτομέρεια). Βυζαντινή, περ. 1350. Πράσινος στεατίτης. Απεικονίζει τον Χριστό Αντιφωνητή, τύπος που χρησιμοποιήθηκε από την αυτοκράτειρα Ζωή (1028-50). Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης, Νέα Υόρκη. Δημόσιος Τομέας.

[1] [ΝΕΙΛΟΣ](#) Αββάς, *Τα ευρισκόμενα πάντα*, Patrologiæ Græce Tomus 79, επιμ. Jacques Paul Migne, Γαλλία, Migne, 1865, σ. 981.

[2] [ΠΑΛΛΑΜΑΣ](#) Γρηγόριος, *Τα ευρισκόμενα πάντα*, Patrologiæ Græce Tomus 151, επιμ. Jacques Paul Migne, Γαλλία, χ.εκδ., 1865, σ. 453.

[3] [MOODY](#) Dwight Lyman, SANKEY Ira David, *“The Gospel Awakening.”: Comprising the Sermons and Addresses, Prayer-meeting Talks and Bible Readings of the Great Revival Meetings*, Ηνωμένες Πολιτείες, James Betts, 1878, σ. 274.